

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Данилко В.М.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

У статті на основі аналізу та узагальнення літературних джерел визначено необхідність формування здоров'язбережувальної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. Проаналізовано різні підходи до формування ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я підростаючого покоління в умовах навчально-виховного процесу. Акцентовано увагу на вмінні створювати здоров'язбережувальне середовище та оволодівати освітніми технологіями здоров'язбереження, оцінюючи їх ефективність.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність, молодий фахівець, мотивація, студентська молодь, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Нові вимоги, які поставлені перед вищою школою в сучасних умовах, визначають перспективні напрямки її роботи, а саме підготовку спеціалістів у сфері фізичної культури та спорту нового типу, які органічно поєднують широкий науковий кругозір із професіоналізмом, високий рівень творчих здібностей і соціально зрілу позицію. Особливо важливу роль відіграють питання професійного зростання особистості, формування у майбутніх фахівців таких якостей, які б відповідали вимогам сучасного суспільства й забезпечували розвиток цілісної особистості, яка прагне фізичного самовдосконалення, самореалізації, має стійку мотивацію, цінні орієнтації та потреби у фізичній активності та здоровому способі життя [8].

Сучасна вища школа характеризується насиченістю навчальних програм, що викликано необхідністю трансляції загальних гуманітарних і професійних знань, якими повинні оволодіти студенти вищих навчальних закладів (ВНЗ). Це забезпечує необхідну професійну підготовку, але разом з тим є чинником загострення проблем, пов'язаних зі здоров'ям студентської молоді. У наукових працях багатьох учених відзначається, що серед причин погіршення здоров'я студентської молоді є недостатній рівень знань про способи збереження та зміцнення здоров'я; несформовані навички здорового способу життя; перенавантаження, зниження фізичної активності; недотримання санітарно-гігієнічних засад; пасивний спосіб життя та наявність шкідливих звичок.

Результатом цього є зниження імунітету організму, нервово-психічні розлади, захворювання серцево-судинної системи, органів дихання, травлення, порушення постави, що стають типовими для майбутніх фахівців. Аналіз статистичних даних за останні роки свідчить про те, що майже 90% дітей, учнів і студентів мають відхилення у стані здоров'я, понад 50% – незадовільну фізичну підготовку, 61% студентської молоді має низький, нижчий за середній рівень фізичне здоров'я. Тільки впродовж останніх років на 41% збільшилась кількість учнівської та студентської молоді, віднесеної за станом здоров'я до спеціальної фізичної групи [7].

Для глибшого розуміння сучасного стану здоров'я студентської молоді ми провели ана-

ліз медичних карток 225 студентів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди». Було виявлено порушення стану здоров'я у 63% студентів. Переважають такі захворювання: порушення постави – 12%, відхилення у функціонуванні серцево-судинної системи – 17%, дихальної системи – 5%, органів травлення – 21%, погіршення функціонування органів зору – 8%. З огляду на це проблема збереження та зміцнення здоров'я особистості ефективною організацією навчально-виховного процесу з використанням здоров'язбережувальних технологій є надзвичайно актуальною на сучасному етапі розвитку освіти.

Здоров'я студентської молоді розглядається сьогодні як категорія, що характеризує економічні досягнення суспільства і є перспективою подальшого розвитку. Удосконалення самої людини – головна мета цивілізованого суспільства. Цей тезис особливо актуальний для нашої країни, яка активно відроджує традиції здорового способу життя і здоров'язберігаючої поведінки [6].

Такі реалії активізують виникнення нових вимог до системи фізичного виховання у ВНЗ. Д.Є. Воронін вважає, що «професійна підготовка вчителя повинна передбачати володіння не лише предметними знаннями й педагогічними технологіями передачі цих знань учням, але й готовність до використання здоров'язберігаючих технологій у процесі майбутньої професійної діяльності» [1, с. 25].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в освітніх закладах присвячено низку наукових досліджень (Д.Є. Воронін (2006, 2011), О.Ю. Дорошенко (2009), Ю.І. Палійчук (2011), О. Ващенко (2006), В.Г. Омеляненко (2009) та інші). О.Д. Дубогай, М. Євтушок (2008), С.М. Канішевський (2006), І.В. Іваній (2013), Т.Ю. Круцевич досліджували цю проблему у теорії і методиці фізичного виховання.

Пріоритет оздоровчої спрямованості фізичної культури, закріпленої у державно-правових та законодавчо-нормативних документах – у Законі України «Про освіту»; цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації»; Національній доктрині розвитку освіти; в Указі президента України № 42/2016 про Національ-

ну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб – здорова нація» [12] – вимагає пошуку запровадження до фізичного виховання студентської молоді організаційно-методичних заходів, спрямованих на підвищення фізичної активності та формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді. Дана проблема актуальна і має практичну та теоретичну значимість.

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів формування компетентності здоров'язбереження майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Під час дослідження використані такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення наукової літератури, педагогічні спостереження, опитування (анкетування).

Виклад основного матеріалу. У системі освіти України відбуваються корінні зміни, спрямовані на різносторонню підготовку особистості, духовно й фізично здатної жити в нових умовах. Традиційні моделі організації навчально-виховної роботи на різних ступенях загальної освіти потребують істотної модернізації, оскільки від них значною мірою залежить цілісне відновлення фізичного виховання у системі навчання учнівської та студентської молоді. Отримання нового рухового досвіду, адекватного сучасним вимогам життя, а саме:

- вироблення і реалізацію якісно нової, особистісно і компетентісно обґрунтованої основи до підходу збереження і підтримки інтелектуальної та фізичної індивідуальності школярів та молоді на всіх етапах навчання, врахуванням особливостей їх рухового та психофізичного розвитку;
- створення освітнього середовища, яке стимулює фізично рухову активність особистості, її організацію відповідно віковій та психофізичній специфіці розвитку організму;
- інтенсивне включення в освітній простір можливостей для додаткових форм фізичного виховання;
- створення умов і механізмів фізичного виховання для занять різної спрямованості по інтересам;
- формування стійкості до асоціальних впливів, щодо виникнення шкідливих звичок і неадекватних видів поведінки [5].

Аналізуючи вище сказане, можна стверджувати про те, що сучасний етап суспільства відображає соціально-культурну ситуацію, яка характеризується інноваційними змінами у сфері освітньо-виховного процесу. Суттєвим у цьому є готовність фахівців удосконалювати свої знання, набувати необхідні компетентності, у тому числі і компетентності щодо здоров'язбереження, яка включає здатність мобілізувати систему знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для формування у школярів мотивації до здоров'язбереження при їх навчанні, тренуваннях, а також під час дозвілля.

Учитель фізичної культури, на думку М.С. Герцик та О. Вацеби, повинен знати й вміти застосовувати на практиці: норми раціонального рухового режиму; медико-біологічне обґрунтування використання засобів і методів фізичного виховання; педагогічні й медичні методи конт-

ролю за процесом фізичного виховання і фізичної підготовки; механізм розвитку фізичних якостей і формування рухових навичок; особливості проведення занять фізичної культури з особами різного віку, статі, соціального стану; санітарно-гігієнічні вимоги щодо безпеки проведення занять фізичними вправами; вміння надавати першу допомогу; вплив фізкультурних занять на організм особистості; знання про значення фізичної культури для зміцнення здоров'я, мотивацію на ведення здорового способу життя; умінь підібрати індивідуальні засоби та методи для розвитку своїх та учнівської молоді фізичних, психічних і особистих якостей [3].

Таким чином, важлива роль у цьому належить висококваліфікованим фахівцям фізичної культури, які повинні бути професійно компетентні, а також мобільними, здатними оволодіти сучасними технологіями та методиками, різними засобами діагностики фізичного, технічного, психічного та інтелектуального розвитку.

«Компетентний підхід в освіті – це провідна педагогічна категорія, що передбачає ефективне створення певних педагогічних умов у навчально-виховному процесі, які забезпечують формування умінь вирішувати професійні завдання на основі отриманих знань, умінь та навичок» [10, с. 206]. Під поняттям «здоров'язбережувальна компетентність» можна розглядати формування професійної спрямованості наукових знань, умінь та навичок у сукупності з особистими мотивами діяльності, стійкістю та глибиною пізнавальних інтересів, системою ціннісних орієнтацій та переконань, як сукупність професійно-значущих якостей та творчості в процесі професійної діяльності [1]. На думку А.В. Хуторського, здоров'язбережувальна компетентність педагога – це інтегральна якість особистості, що виявляється у загальній здатності й готовності до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі, заснованому на інтеграції знань і досвіду [13].

Аналіз та узагальнення літературних джерел свідчать про те, що необхідно формувати здоров'язбережувальну компетентність майбутнього вчителя, яка перед усім проявляється в усвідомленні важливості здоров'я, сприяттє збереженню та зміцненню здоров'я, на уроках і позаурочній діяльності [2; 11]; в умінях фахівця включати здоров'язбережувальні технології в освітню систему [4; 9]; здатність організовувати й регулювати свою здоров'язбережувальну компетентність та реалізовувати власні здоров'язберегаючі позиції, виходячи з особисто-усвідомлених моральних норм і принципів [1].

Отже, компетентний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в майбутніх фахівців фізичної культури здатності практично діяти, творчо застосовувати набуті знання і досвід у практичній діяльності, оскільки вони спрямовані на вдосконалення їхньої компетентності, яка у свою чергу сприяє інтелектуальному та культурному розвитку особистості, розвиває у неї здатність швидко реагувати на запити часу.

Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить про те, що в процесі підготовки майбутніх пе-

дагогів фізичного виховання варто акцентувати на формуванні ціннісно-мотиваційного, когнітивного, практично-діяльсного та рефлексивного компонентів здоров'язбережувальної компетентності.

Ціннісно-мотиваційний компонент включає усвідомлення цінності здоров'я; формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності; усвідомлення необхідності в створенні і функціонуванні здоров'язбережувального середовища.

Когнітивний компонент, який представлений системою знань про закономірності збереження і зміцнення здоров'я, а також прагнення до самоосвіти в питаннях здоров'язбереження, включає: володіння знаннями про закономірності збереження і зміцнення здоров'я, про формування здорового способу життя, про здоров'язберігаючі технології; уміння вивчати, аналізувати та оцінювати стан власного здоров'я і здоров'я учнів.

Практично-діяльнісний компонент здоров'язбережувальної компетентності майбутнього фахівця фізичної культури передбачає володіння такими вміннями, прийомами діяльності: уміння оцінювати фізкультурно-оздоровчу роботу, навчальне навантаження, рухову активність; формувати потребу учнів у здоровому способі життя; створювати сприятливий психологічний клімат у навчально-виховному процесі, пропагандувати здоровий спосіб життя; здійснювати диференційований та індивідуальний підхід у фізичному вихованні; раціонально використовувати засоби та форми фізичної культури; створювати програми з удосконалення фізичного виховання школярів у позаурочний час.

Рефлексивний компонент полягає у постійному аналізі осмислення своїх власних дій та станів самопізнання людиною свого духовного світу [1].

Проведене дослідження виявило складність і багатоаспективність поняття та структури підготовки майбутнього фахівця фізичної культури до формування здоров'язбережувальної компетентності. Будучи інтегративною особистістю, якістю майбутнього вчителя є готовність до використання ціннісно-мотиваційного, когнітивного, практично-діяльсного і рефлексивного компонентів здоров'язбережувальних технологій, які існують в єдності та взаємодіють між собою.

Висновки. Формування здоров'язбережувальної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі професійної діяльності набуває особливої значущості у сучасних умовах, оскільки передбачає формування системи відповідних цінних орієнтацій та установок активної життєвої позиції майбутніх спеціалістів, їх позитивної мотивації до саморозвитку та самовдосконалення, відповідальності за власне здоров'я і самореалізацію у соціальному та професійному середовищі. Особливого значення в цьому набуває: розробка навчально-виховних програм, збільшення фізкультурно-оздоровчих заходів з метою зміцнення здоров'я і профілактики захворювань; створення здорового мікроклімату для розвитку особистості студента, здатного адаптуватися і самостверджуватися в умовах українського суспільства; удосконалення профілактичної роботи серед студентської молоді щодо тютюнопаління, наркоманії, СНІДу, алкоголізму; розширення інформаційного та виховного простору через інтеграцію освіти, науки, культури, охорони здоров'я, спорту, що забезпечує залучення студентів до формування фізично, психічно і соціально здорової особистості.

Список літератури:

1. Воронін Д.С. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Д.С. Воронін – Херсон, 2006. – 222 с.
2. Ващенко О. Готовність учителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1–6.
3. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: [підручник] / М.С. Герцик, О.М. Вацеба. – Харків: «ОВС», 2005. – 240 с.
4. Дорошенко О.Ю. Поняття здоров'яформуючих і здоров'язберігаючих технологій у процесі підготовки вчителів фізичного виховання / О.Ю. Дорошенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми виховання і спорту. – Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2009. – № 9. – С. 41–43.
5. Дубогай О.Д. Зміст та результативність шкільної інноваційної діяльності в системі здоров'язберігаючих технологій / О.Д. Дубогай, М. Євтушок // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Т. 1. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – С. 36–40.
6. Концепція національного виховання студентської молоді, протокол № 7 (2-4 від 25. 06. 2009 року).
7. Круцевич Т.Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей і молоді: навч. посіб. / Т.Ю. Круцевич, М.І. Воробйов, Г.Б. Безверхня. – К.: Олімп. л-ра, – 2011. – 224 с.
8. Москаленко Н. Проектування концепції інноваційних програм фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх закладах / Н.В. Москаленко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – № 2. – С. 12–16.
9. Омеляненко В.Г. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутнього вчителя фізичної культури / В.Г. Омеляненко // Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 12. – С.139–142.
10. П'янкоська І.В. «Компетенція» та «компетентність» як провідні поняття компетентнісного підходу / І.В. П'янкоська // Наукові записки. – Серія «Психологія і педагогіка». – 2010. – Вип. 15. – С. 202–211.
11. Сливка Є. До проблеми розвитку професійної компетентності вчителів фізичної культури / Є. Сливка // Молода спортивна науки України. – 2011. – Т. 4. – С. 145–148.
12. Указ президента України № 42/2016, про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб – здорова нація».
13. Хуторской А.В. Ключевые компетентности как компонент лично ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

Данилко В.Н.

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕЗБЕРЕГАЮЩЕЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация

В статье на основе анализа и обобщения литературных источников определена необходимость формирования здоровьезберегающей компетентности в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов физического воспитания. Проанализированы различные подходы к формированию ценностного отношения к собственному здоровью и здоровью подрастающего поколения в условиях учебно-воспитательного процесса. Акцентируется внимание на умении создавать здоровьезберегающую среду и овладевать образовательными технологиями здоровьезбережения, оценивая их эффективность.

Ключевые слова: здоровьезберегающая компетентность, молодой специалист, мотивация, студенческая молодежь, профессиональная подготовка.

Danylko V.M.

Pereyaslav-Khmel'nitskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

FORMING HEALTHCARE COMPETENCE IN THE PROCESS OF TRAINING FUTURE SPECIALISTS OF PHYSICAL CULTURE

Summary

The necessity of forming healthcare competence in the process of vocational training of future PT specialists is determined in the article on the basis of analysis and general conclusion of literary sources. The author analyses different approaches to the formation of valuable attitude towards the own health and the health of young people under the conditions of educational process. The article focuses on the ability to create healthcare environment and to master educational technologies of healthcare, appraising their effectiveness.

Keywords: healthcare competence, young specialist, motivation, students, vocational training.